RAPPORT

Paremmat edellytykset suomen kielelle

Raportti suomen kielen asemasta Ruotsissa

2.9.2010

Folkpartiet Liberalerna

Kansanpuolueen pääehdotus

1. **Oikeus käyttää suomea asioitaessa julkisen sektorin kanssa.** Pitkäaikaisena tavoitteenamme on antaa kaikille eri puolilla maata asuville kansalaisille samat oikeudet käyttää suomea ja saada julkisia palveluja suomeksi. Näemme hallintoalueet nopeana ratkaisuna niille kunnille, joissa asuu paljon ruotsinsuomalaisia, samalla kun yksilöiden oikeuksien vahvistamista on jatkettava myös muualla maassa.

2. **Selvitys uudesta suomen kielen kurssisuunnitelmasta.** Haluamme selvittää mahdollisuuden laatia uusi kurssisuunnitelma kansalliselle vähemmistökielelle suomelle yhdistämällä äidinkielen kurssisuunnitelman sekä eri vaiheisiin jaetun modernien kielten kurssisuunnitelman parhaat puolet. Uuden kurssisuunnitelman selvitykseen tulee sisältyä myös oppilaiden mahdollisuus opiskella tätä uutta ainetta joko peruskoulun valinnaiskielenä tai oppilaan tai koulun valitsemana aineena.

3. **Perustietovaatimuksesta luopuminen vähemmistökielten äidinkielenopetuksessa.** Kansanpuolue on jo tehnyt parannuksia vähemmistökielten äidinkielenopetusta koskevaan oikeuteen. Haluamme lisäksi luopua perustietovaatimuksesta vähemmistökielten äidinkielenopetuksessa, kun se on taloudellisesti mahdollista.

4. **Kielitaitoa edellyttäviin korkeatasoisiin ammattikoulutuksiin kannustaminen**. Haluamme helpottaa osallistumista vähemmistökielisiin korkeatasoisiin ammattikoulutuksiin, joista on mahdollisuus valmistua mm. seuraaviin ammatteihin: opettaja, sairaanhoitaja, sosionomi ja juristi.

5. **Kielitaito tulee laskea ansioksi työhönotossa.** Kansanpuolue on Ruotsin puolueista se, joka ehkä selvimmin puolustaa ruotsin kielen asemaa Ruotsin yhteisenä viestintävälineenä, mutta olemme myös tuoneet selkeästi esille sen, että muiden kielten osaaminen on välttämätöntä monissa yhteyksissä. Suomen ja muiden kansallisten vähemmistökielten osaaminen sekä muut kielitaidot tulee periaatteessa aina laskea työnhakijalle ansioksi.

6. **Oikeus saada suomenkielisiä hoito-, hoiva- ja sosiaalipalveluja.** Haluamme antaa maamme kaikille asukkaille oikeuden saada hoito-, hoiva- ja sosiaalipalveluja suomeksi niissä toiminnoissa, joissa on suomenkielistä henkilöstöä. Tämä koskee ensi sijassa perusterveydenhuoltoa, päihdehuoltoa, psykiatriaa ja vammaishuoltoa.

7. **Vanhusten pitää saada valita!** Haluamme kannustaa kaikkia kuntia tekemään yhteistyötä erikielisten vanhustenhuoltopalvelujen tarjoamiseksi. On tärkeää, että eri puolilla maata asuvat kansalaiset voivat mahdollisuuksien rajoissa valita sellaisen vanhustenhuollon, jossa on kokopäiväistä suomenkielistä henkilöstöä. Heille on myös tarjottava mahdollisuus saunomiseen, jos he sitä toivovat!

8. **Yksittäisten henkilöiden on saatava tietoa erikielisistä vanhustenhuoltopalveluista.** Haluamme vanhusten saavan tietoa siitä, missä vanhustenhuoltoyksiköissä on suomenkielistä henkilöstöä. Kansanpuolue haluaa kuntien pestaavan kunnallisia vanhusasiamiehiä, joilla on myös vähemmistökielten osaamista.

9. **Ruotsin media- ja kulttuuritarjontaa myös suomeksi.** Puollamme julkisissa tiedotusvälineissä esitettävien lähetysten tarjoamista suomeksi ja muilla vähemmistökielillä.

10. **Kansallisten vähemmistöjen ja kansallisten vähemmistökielten tunnustaminen perustuslaissa.** Haluamme korostaa Ruotsin viiden kansallisen vähemmistön ja kansallisten vähemmistökielten asemaa mainitsemalla ne nimeltä Ruotsin hallitusmuodossa.

Johdanto

Suomen kieli – olennainen osa Ruotsia

Ruotsilla ja Suomella on pitkä yhteinen historia, ja monet ihmiset ovat vuosisatojen saatossa muuttaneet maiden välillä, tai Ruotsin sisällä, kuten asia oli ennen valtion jakamista 1809. Suomea on puhuttu Ruotsissa jo varhaiskeskiajalta lähtien – ei pelkästään Pohjois-Ruotsissa vaan myös Bergslagenissa ja Tukholman alueella. Suomen kieli on osa yhteistä kulttuuriperintöämme. Ruotsin tilastokeskuksen mukaan Ruotsissa oli vuoden 2008 lopussa 436 000 henkilöä, jotka olivat joko syntyneet Suomessa tai joiden vanhemmista ainakin toinen oli syntynyt Suomessa. Ruotsinsuomalaisia (Ruotsissa asuvia suomalaisia tai suomenruotsalaisia) on vieläkin enemmän, koska monet suomenkieliset ovat asuneet Ruotsissa jo usean sukupolven ajan. Noin 210 000:n Ruotsissa asuvan henkilön äidinkieli on suomi.[1]

Vuonna 2000 Ruotsi ratifioi kaksi keskeistä vähemmistöpolitiikkaa käsittelevää kansainvälisoikeudellista asiakirjaa: Euroopan neuvoston kansallisten vähemmistöjen suojelua koskeva puiteyleissopimus sekä alueellisia kieliä ja vähemmistökieliä koskeva eurooppalainen peruskirja. Siten Ruotsi lopulta tunnusti maansa kansalliset vähemmistöt ja niiden kielet, mutta samalla se merkitsi sitoumusta vaalia vähemmistöjen ja vähemmistökielten elinvoimaisuutta. Ruotsi tunnustaa viisi kansallista vähemmistöä: ruotsinsuomalaiset, tornionlaaksolaiset, saamelaiset, romanit ja juutalaiset. Kansalliset vähemmistökielet ovat suomi, meänkieli (aikaisemmin tornionlaaksonsuomi), saame, romani ja jiddiš.

Vähemmistökäsite: ei ”joko tai” vaan ”sekä että”

Kansanpuolueelle vähemmistöpolitiikka on yksilöiden oikeuksia käsittelevä liberaalinen kysymys. Mahdollisuudet ja valta on annettava yksittäisille ihmisille. Vähemmistökäsitteen lähtökohtana tulee siis olla yksilön oikeus oman identiteettinsä määrittämiseen.

Yksilön oman identiteetin määrittämistä ei saa alistaa valtion, perinteiden tai organisaatioiden ratkaistavaksi. Liberaalin vähemmistöpolitiikan tavoitteena tulee olla yksilöiden mahdollisuuksien vahvistaminen oman kielensä ja kulttuurinsa säilyttämiseen. Tämä koskee kaikkia, kuuluipa henkilö omasta mielestään kansan enemmistöön tai johonkin vähemmistöön.

Se, että valtio tunnustaa vähemmistön olemassaolon, ei saa kuitenkaan koskaan johtaa siihen, että kollektiivinen ryhmään kuuluminen muodostaa lähtökohdan politiikalle, jossa kollektiivi saa yksilöä tärkeämmän aseman. Yksittäisen ihmisen – ei valtion, perinteiden tai organisaatioiden – tulee saada päättää, missä määrin hän tuntee kuuluvansa johonkin kansalliseen vähemmistöön tai kieliryhmään. Me emme halua, että tätä ohjataan ylhäältäpäin.

Yksi ja sama ihminen voi elämänsä eri vaiheissa tuntea kuuluvansa sekä vähemmistöön että ruotsalaisenemmistöön. Ei siis ”joko tai” vaan ”sekä että”.

Ei vastakkainasettelua kielten välillä

Ruotsin ja muiden kielten taidot asetetaan julkisessa keskustelussa joskus vastakkain. Ruotsilla on kansainvälisoikeudellinen sitoumus tukea kansallisia vähemmistökieliä ja antaa

[1] *Sveriges språk – vem talar vad och var? (Ruotsin kielet – kuka puhuu mitä ja missä?),* Tukholman yliopiston lingvistiikan laitos 2009

yksilöille paremmat mahdollisuudet niiden säilyttämiseen ja kehittämiseen. Vähemmistökielten syrjäytyessä Ruotsi köyhtyy. Joka kerta, kun jokin kieli putoaa käytöstä, sulkeutuu samalla ovi tähän kieleen liittyvään kulttuuriin ja sen herättämiin muistoihin.

Ruotsi on kuitenkin ainoa yhteiskuntaamme täydellisesti ylläpitävä kieli. Tämän yhteisen viestintäkielen osaaminen on vähemmistökieliä puhuville aivan yhtä tärkeää kuin maamme muillekin asukkaille. Myöskään kielitaidoissa ei siis tarvitse valita ruotsin tai vähemmistökielen välillä, vaan voidaan valita molemmat. Vuonna 2009 voimaan astuneessa kielilaissa vahvistetaan ruotsin asema maamme virallisena kielenä, samalla kun tunnustetaan maamme viisi kansallista vähemmistökieltä.

Vähemmistöpolitiikan liberaalinen uudistuskausi

Kansanpuolue liberaalit on Euroopan neuvoston puiteyleissopimusten ratifioimisen jälkeen pyrkinyt kehittämään Ruotsin vähemmistöpolitiikkaa. Kehitys oli useiden vuosien ajan hyvin hidasta, mutta sen jälkeen kun porvarillinen allianssi (Alliansen) sai hallitusvallan, kansallisten vähemmistöjen tilannetta parantavat uudistukset ovat seuranneet toisiaan. Näistä muutoksista suoraan vastuullisia ministereitä ovat Kansanpuolueen Jan Björklund ja Nyamko Sabuni. Voimme ylpeinä todeta, että vähemmistöpolitiikan liberaalinen uudistuskausi on alkanut.

- Tammikuun alussa 2010 astui voimaan uusi kansallisia vähemmistöjä ja vähemmistökieliä suojaava lainsäädäntö.
- Suomen, meänkielen ja saamen hallintoalueita on laajennettu tuntuvasti, ja tähän mennessä niihin on liittynyt yhteensä 42 kuntaa. Hallintoalueilla yksityishenkilöt voivat käyttää vähemmistökieltä asioidessaan viranomaisten kanssa ja heillä on oikeus saada lastenhoito- ja vanhustenhuoltopalveluja kokonaan tai osittain vähemmistökielellä.
- Vähemmistökielten käyttömahdollisuuksia on parannettu myös muualla Ruotsissa. Yksityishenkilöillä on nykyään mahdollisuus käyttää suomea koko maassa asioidessaan viranomaisten kanssa, jos asian voi käsitellä vähemmistökieltä osaava henkilö. Kansalaisilla on myös mahdollisuus saada suomenkielisiä vanhustenhuoltopalveluja, jos kunnassa on suomenkielistä henkilöstöä. Viranomaisia on sen vuoksi kehotettu varmistamaan, että suomenkielistä henkilöstöä on käytettävissä silloin, kun sitä tarvitaan viranomaisten kanssa asioimisessa tai vanhusten hoitamisessa.
- Yksityishenkilöillä on aina oikeus käyttää suomea ollessaan kirjallisesti yhteydessä valtiopäivien oikeusasiamiehiin, oikeuskansleriin, vakuutuskassaan, verovirastoon ja syrjintäasiamieheen asioissa, joissa henkilö on itse asianosaisena tai toimii asianosaisen edustajana.
- Nykyinen hallitus on varannut vähemmistöpolitiikkaan 70 miljoonaa kruunua aikaisempia sosiaalidemokraattisia hallituksia enemmän. Määrärahoja on siis lisätty 10 miljoonasta kruunusta 80 miljoonaan.
- Vähemmistöillä on uuden lainsäädännön mukaisesti oikeus osallistua heitä koskevia asioita käsitteleviin neuvotteluihin.
- Budjettivuodesta 2010 lähtien varataan erityisiä varoja kielenhuoltotoimiin sekä vähemmistökielten, etupäässä saamen ja meänkielen, elvyttämiseen.
- Mahdollisuuksia vähemmistökielten äidinkielenopetukseen on parannettu. Vuodesta 2007 lähtien kaikilla lapsilla on ollut yhtäläinen oikeus saada vähemmistökielen äidinkielenopetusta, vaikkei kieltä käytettäisi päivittäin lapsen kotona. Kunnilla on myös velvollisuus tarjota vähemmistökielten äidinkielenopetusta, vaikka vain yksi

ainoa oppilas sitä anoisi. Tämä vahvistaa ennen kaikkea Ruotsin suomenkielisten oikeuksia.

- Uudessa koululaissa vahvistetaan myös mahdollisuuksia saada äidinkielen ohjausta päiväkodissa ja esikoulussa. 1.7.2011 voimaan astuvassa esikoulun uudessa opintosuunnitelmassa lukee, että esikoulu voi auttaa kansalliseen vähemmistöön kuuluvaa lasta kehittämään monikulttuurista sidonnaisuuttaan.
- Hallitus pyysi kesäkuussa 2010 korkeakouluvirastolta ehdotuksia toimenpiteistä, joiden avulla Ruotsi voisi paremmin täyttää Euroopan neuvoston vähemmistösopimusten velvoitteet sellaisten opettajien saatavuudesta, jotka voivat antaa kansallisten vähemmistökielten opetusta ko. kielillä. Tästä on annettava selvitys hallitukselle viimeistään 30.4.2011.

Useita tärkeitä askelia on jo otettu, mutta paljon on vielä tekemättä. Tämän raportin myötä Kansanpuolue haluaa viitoittaa tien tuleville uudistuksille.

Paremmat edellytykset suomen kielelle – Kansanpuolueen ehdotus

1 Julkisia palveluja suomeksi

1.1 Hallintoalue ja yksilön oikeudet

Kansanpuolue liberaalien tavoitteena on antaa kaikille eri puolilla maata asuville kansalaisille täydelliset ja yhtäläiset oikeudet käyttää suomea ja saada julkisia palveluja suomeksi. Meille hallintoalue on menetelmä – ei tavoite. Näemme hallintoalueet nopeana ratkaisuna niille kunnille, joissa asuu paljon ruotsinsuomalaisia, mutta meille on yhtä tärkeää vahvistaa yksittäisen ihmisen oikeuksia käyttää suomea myös muualla Ruotsissa. Pitkäaikaisena tavoitteenamme on tarjota ruotsinsuomalaisille ja muille kansallisille vähemmistöille samat oikeudet, asuivatpa he missä päin Ruotsia tahansa.

Meille on sen vuoksi ollut tärkeää vahvistaa henkilön oikeuksia käyttää suomea koko Ruotsissa, sekä hallintoalueilla että niiden ulkopuolella. Yksi tärkeä esimerkki on vahvistettu oikeus äidinkielenopetukseen. Toinen esimerkki on se, että uusi kansallisia vähemmistöjä ja vähemmistökieliä koskeva laki velvoittaa viranomaisia tiedottamaan kansallisiin vähemmistöihin kuuluville henkilöille heidän oikeuksistaan.

Ennen allianssihallituksen virkakautta suomen kielen hallintoalueeseen kuului viisi Norrbottenin kuntaa, ja 285 kuntaa oli hallintoalueen ulkopuolella. Allianssihallitus on Kansanpuolueen toimenpiteiden avulla laajentanut tuntuvasti suomen kielen hallintoaluetta. Hallintoalue käsittää nyt yhteensä 27 kuntaa, joiden joukossa on myös Keski- ja Länsi-Ruotsissa sijaitsevia kuntia, kuten Tukholma, Västerås, Eskilstuna, Upsala, Borås ja Södertälje, joissa asuu paljon ruotsinsuomalaisia. Joukkoon lisätään koko ajan myös uusia kuntia vapaaehtoisten hakemusten perusteella, ja haluammekin kannustaa yhä useampia kuntia liittymään hallintoalueeseen.

Emme ole tyytyväisiä, ennen kuin koko maan kaikilla suomenkielisillä on täydelliset ja yhtäläiset oikeudet saada julkisia palveluja suomen kielellä. Haluamme sen vuoksi vahvistaa oikeutta suomenkielisiin palveluihin myös hallintoalueiden ulkopuolella. Seuraavassa on kaksi esimerkkiä:

Yksityishenkilöillä oli jo aikaisemmin oikeus käyttää suomea asioidessaan suullisesti tai kirjallisesti viranomaisten kanssa heitä koskevissa viranomaisasioissa, jos asia liittyi jotenkin

suomen kielen hallintoalueeseen. Olemme laajentaneet tätä oikeutta nyt käsittämään koko maan, jos asian voi antaa käsiteltäväksi suomenkieliselle henkilöstölle.

Suomen hallintoalueella asuvien oli jo aikaisemmin mahdollista saada lastenhoito- ja vanhustenhuoltopalveluja kokonaan tai osittain suomen kielellä. Olemme laajentaneet tätä oikeutta siten, että suomenkielisiä vanhustenhuoltopalveluja on nyt oikeus saada myös muualla maassa, jos kyseisellä kunnalla on suomenkielistä henkilöstöä.

Kunnilla ja viranomaisilla on nykyään velvollisuus tiedottaa kansallisiin vähemmistöihin kuuluville henkilöille heidän oikeuksistaan, ja lisäksi niillä on velvollisuus varmistaa, että suomenkielistä henkilöstöä on tarvittaessa saatavilla. Kansanpuolue liberaaleille tämä merkitsee sitä, että kunnilla ja viranomaisilla on nykyään velvollisuus kertoa suomenkielisille henkilöille, miten heidän asioitaan aiotaan käsitellä suomeksi. Lisäksi kuntien ja viranomaisten on tiedettävä, onko niillä tarvittaessa käytettävissään suomenkielistä henkilöstöä. Tämä näkökulman vaihdos voi tuoda suuria ja myönteisiä vaikutuksia – jos se toteutuu käytännössä.

Uusi kansallisia vähemmistöjä ja vähemmistökieliä koskeva laki parantaa merkittävästi yksilön oikeuksia käyttää suomea ja saada suomenkielisiä palveluja. Tukholman lääninhallitus ja Saamelaiskäräjät ovat saaneet vastuulleen seurata vähemmistöpolitiikan toteutumista koko Ruotsissa. Me haluamme seurata tätä kehitystä tarkasti ja vaatia kuntia noudattamaan uutta lakia. Tämän toimimiseksi haluamme myös kannustaa kaikkia kuntia tekemään entistä enemmän yhteistyötä julkisen sektorin kieliosaamisen varmistamiseksi.

1.2 Kieli ansiona ja pätevyytenä

Ruotsia äidinkielenään puhuvalle katsotaan yleensä ansioksi, jos hän hallitsee myös toisen kielen. Suomea äidinkielenään puhuvalle ei kuitenkaan läheskään aina lasketa ansioksi, että hän puhuu sekä ruotsia että suomea. Kielitaitoa kuitenkin tarvitaan useimmissa julkisissa toiminnoissa.

Kansanpuolue on Ruotsin puolueista se, joka ehkä selvimmin puolustaa ruotsin kielen asemaa Ruotsin yhteisenä viestintävälineenä, mutta olemme myös tuoneet selkeästi esille sen, että muiden kielten osaaminen on välttämätöntä monissa yhteyksissä. Esimerkiksi vanhustenhuollon henkilöstön kielitaito on hyödynnettävä paremmin, jotta ruotsin kielen unohtaneet suomenkieliset vanhukset voivat saada arvonsa mukaista hoitoa. Kuten tässä raportissa myöhemmin mainitaan, haluamme laajentaa tätä oikeutta käsittämään myös hoito-, hoiva- ja sosiaalipalvelut.

Myös kaikki valtion viranomaiset tarvitsevat tietenkin kielitaitoista henkilöstöä kansainvälisissä kontakteissaan. Kielitaito on tarpeen erityisesti Ulkoasianministeriössä, Ruotsin kansainvälisen kehitysyhteistyön keskusvirastossa Sidassa sekä Kauppakollegiossa. Muiden kuin ruotsin kielen (esimerkiksi suomen) osaaminen tulee sen vuoksi periaatteessa aina laskea työnhakijalle ansioksi.

2 Koulutus

2.1 Suomen kielen aseman vahvistaminen koulussa

Suomi on Ruotsin suurin vähemmistökieli. Mutta vaikka lähes 8 500 peruskoululaisella on oikeus äidinkielen opetukseen, vain 3 500 (41 %) opiskelee sitä. Osuus ei ole yhtä alhainen missään muussa suurista äidinkielistä.

Vaikka oppilaiden on mahdollista valita suomi valinnaiskieleksi, monet valitsevat mieluummin toisen kielen, kuten saksan, ranskan tai espanjan, alkeisopinnot. Suomea on mahdollista opiskella myös modernina kielenä, mutta tähän mennessä sen mahdollisuuden ovat valinneet vain hyvin harvat oppilaat.

Suuri ja tärkeä ero modernien kielten ja äidinkielen välillä on se, että modernien kielten opetus noudattaa selvästi etenevää kurssisuunnitelmaa. Kurssisuunnitelma on jaettu seitsemään vaiheeseen, joista kaksi ensimmäistä on tarkoitus selvittää peruskoulussa. Äidinkielenopetuksessa ei ole näitä vaiheita, minkä vuoksi oppilaiden tietotason arviointi on vaikeaa.

Tekemämme johtopäätöksen mukaan suomi ei modernina kielenä eikä äidinkielenä opetettuna täytä niitä vaatimuksia, jotka voidaan asettaa maamme suurimman kansallisen vähemmistökielen opetukselle. Haluamme sen vuoksi selvittää, onko mahdollista yhdistää äidinkielen kurssisuunnitelman parhaat puolet modernien kielten kurssisuunnitelman vaihejakoon. Siten voitaisiin laatia erityinen kurssisuunnitelma suomelle kansallisena vähemmistökielenä, ja oppilaat voisivat valita tämän aineen valinnaiskielekseen koulussa.

Oppilailla, jotka haluavat opiskella saksaa, ranskaa tai espanjaa valinnaiskielenä, tulee olla mahdollisuus koulupäivän aikana opiskella myös suomea uuden kurssisuunnitelman mukaan. Tähän voitaisiin käyttää oppilaan tai koulun valitsemalle valinnaisaineelle varattu aika. Tällainen mahdollisuus on jo olemassa, mutta haluamme katsoa, voitaisiinko koululainsäädäntöä tiukentaa siten, että oppilaille voitaisiin taata säännöllinen vähemmistökielen opetus kouluajalla.

Haluamme myös, että Kouluasiain valvontavirasto ottaa äidinkielen arvostelun erityiseen tarkasteluun. Oikeista tiedoista on saatava oikeat arvosanat, ja arvosanat on annettava samoin perustein koko maassa.

Kansanpuolue haluaa myös luopua perustietovaatimuksesta vähemmistökielten äidinkielenopetuksessa. Kansanpuolue on jo tehnyt parannuksia vähemmistökielten äidinkielenopetusta koskevaan oikeuteen. Haluamme lisäksi luopua perustietovaatimuksesta vähemmistökielten äidinkielenopetuksessa, kun se on taloudellisesti mahdollista.

Kansanpuolue haluaa myös valtiollistaa koulun eli antaa valtiolle vastuun koulujen opettajista ja oppilaista, mikä mielestämme parantaisi opettajanammatin asemaa. Äidinkielenopettajat olisivat tietenkin olennainen osa tulevaa valtiollista koulua.

2.2 Vapaakoulut – erityisen tärkeitä suomenkielen vahvistamisessa

Kansanpuolue suosii yksityisiä vaihtoehtoja esikoulu-, peruskoulu- ja lukiotasolla. Näin voimme tarjota vanhemmille ja oppilaille koko maassa paremmat mahdollisuudet valita suomenkielinen päivähoitotoiminta tai koulu. Näissä koulumuodoissa on kuitenkin noudatettava samoja vaatimuksia lasten ruotsinkielen kehityksessä kuin muissakin kouluissa.

Ruotsissa on ollut 1.7.2006 lähtien voimassa esikoulu- ja vapaa-ajankotitoiminnan sijoittautumisvapaus. Allianssipuolueet käynnistivät uudistuksen yhdessä Ympäristöpuolueen kanssa, Sosiaalidemokraattien ja Vasemmistopuolueen vastustaessa ehdotusta jyrkästi. Olemme hallituskaudellamme laajentaneet tätä uudistusta koskemaan kaikkea esikouluikäisille tarjottavaa toimintaa.

Lastenhoidon sijoittautumisvapaus on vahvistanut vanhempien valinnanvapautta ja helpottanut samalla yksittäisiä aloitteita ja omien yritysten perustamista tällä alueella. Tämä on erityisen tärkeää ryhmille, joilla on erityistarpeita, esimerkiksi suomenkielisille. Joustavampi lastenhoitotarjonta, jossa vanhemmilla on suuremmat mahdollisuudet sekä toivoa että luoda omia lastenhoitoratkaisuja, oli kauan kaivattu uudistus.

Jokainen lapsi on ainutlaatuinen. Hallitus otti sen vuoksi Kansanpuolueen aloitteesta käyttöön lastenhoitorahan 1.7.2009. Lastenhoitoraha toimii samoin kuin kouluraha ja tarkoittaa sitä, että kunnan myöntämä avustus seuraa lasta riippumatta vanhempien hänelle valitsemasta toiminnasta. Vanhemmat voivat myös vapaasti hakea lastenhoitopalveluja toisesta kunnasta, jos suomenkielisten päiväkotien tarjonta on siellä parempi.

1.7.2009 lähtien yksittäiset päiväkodit ja vapaa-ajankodit eivät myöskään ole enää luvanvaraisia, vaan kunnilla on velvollisuus hyväksyä yksityinen päivähoitotoiminta tai koululaisten yksityinen iltapäivätoiminta, kuten esikoulu, vapaa-ajankoti tai pedagoginen hoitotoiminta, jos toimita täyttää vastaavalle julkiselle toiminnalle asetetut laatu- ja turvallisuusvaatimukset.

Nämä parannukset ovat uhattuina, jos vasemmistoblokki saa vallan. Sijoittautumisvapaus on kysymys, jossa vasemmistoblokin käsitykset eroavat jyrkästi toisistaan. Ympäristöpuolue suhtautuu valinnanvapauteen myönteisemmin mutta saattaa joutua tässä kysymyksessä sijoittautumisvapautta jyrkästi vastustavien Sosiaalidemokraattien ja Vasemmistopuolueen jalkoihin. Yhdessä Ruotsin suurimmista ruotsinsuomalaisista kunnista, Södertäljessä, nämä puolueet esimerkiksi vastustavat suomenkielisen vapaakoulun perustamista.

Sekä Sosiaalidemokraatit että Vasemmistopuolue haluavat myös antaa kuntien päättää uusien päiväkotien perustamisesta ja lakkauttaa lastenhoitorahan. Antamalla kuntien taas päättää yksityisten päiväkotien perustamisesta, lakkauttamalla lastenhoitorahan ja noudattamalla läheisyysperiaatetta päiväkotipaikkaa tarjottaessa rajoitetaan päiväkotien moninaisuutta ja heikennetään vanhempien mahdollisuuksia valita lapsilleen suomenkielinen päiväkoti.

Muutamilla Ruotsin paikkakunnilla on vapaakouluina toimivia ruotsinsuomalaisia peruskouluja ja lukioita. Nämä yksityiset vaihtoehdot ovat suurelta osin syntyneet lasten vanhempien, ruotsinsuomalaisten yhdistysten ja muiden vähemmistöorganisaatioiden aatteellisten toimien tuloksena. Vasemmistopuolueen vapaakouluja vastustava asenne uhkaa myös näitä kouluja.

2.3 Korkeakoulu- ja ammattikoulutusta vähemmistökielillä

Kansanpuolue haluaa helpottaa vähemmistökielisten korkeatasoisten ammattikoulutusten perustamista. Tämä on erityisen tärkeää niissä ammattiryhmissä, jotka kohtaavat ihmisiä hoito-, hoiva- ja sosiaalipalveluissa tai toimivat julkishallinnon muissa tehtävissä.

Tarvitaan myös tarpeeksi suomen kieltä ja muita vähemmistökieliä osaavia opettajaopiskelijoita, jotta opetuksen laatu voidaan varmistaa. Hallitus pyysi sen vuoksi kesäkuussa 2010 korkeakouluvirastolta ehdotuksia toimenpiteistä, joiden avulla Ruotsi voisi paremmin täyttää Euroopan neuvoston vähemmistösopimusten velvoitteet sellaisten opettajien saatavuudesta, jotka voivat antaa kansallisten vähemmistökielten opetusta ko. kielillä. Kansanpuolue seuraa tuloksia tarkasti ja pyrkii varmistamaan opettajien saatavuuden.

3 Oikeus saada suomenkielisiä hoito-, hoiva- ja sosiaalipalveluja

Vuoden 2010 alusta lähtien Ruotsissa asuvilla henkilöillä on ollut koko maassa oikeus saada suomenkielisiä vanhustenhuoltopalveluja, jos kunnassa on suomenkielistä henkilöstöä. Meidän mielestämme on nyt aika ottaa seuraava askel kattavien suomenkielisten julkisten palvelujen tarjoamiseksi. Erityisen tärkeitä alueita ovat muut hoito-, hoiva- ja sosiaalipalvelut.

Hoito-, hoiva- ja sosiaalipalveluissa yksittäiset ihmiset joutuvat tilanteisiin, joissa heidän on kerrottava muille hyvin henkilökohtaisista asioistaan. Henkilön on kerrottava hoidonantajalle tai sosiaalipalvelun henkilöstölle ongelmistaan tai fyysisistä tai psyykkisistä oireistaan. Tällöin on erityisen tärkeää pystyä käyttämään omaa vähemmistökieltään.

Haluamme sen vuoksi antaa maamme kaikille asukkaille oikeuden saada hoito-, hoiva- ja sosiaalipalveluja suomeksi, jos kunnalla tai maakäräjillä on suomenkielistä henkilöstöä. Tämä koskee ensi sijassa perusterveydenhuoltoa, päihdehuoltoa, psykiatriaa ja vammaishuoltoa. Vanhustenhuollossa jo nyt voimassa olevat oikeudet laajennetaan siis käsittämään myös nämä alueet. Suomenkielisellä henkilöstöllä on tietenkin oltava tarvittava ammattipätevyys yksittäisillä ihmisillä kyseisissä tilanteissa esiintyvien tarpeiden täyttämiseksi.

Jotta tämä voi toteutua käytännössä, julkisten palvelujen on myös helpotettava erikielisten vaihtoehtojen perustamista. Tässä on otettava huomioon ennen kaikkea kolme seikkaa: vaihtoehtoisten palvelujen sijoittautumisvapaus, yksilöiden valinnanvapaus sekä tiedonsaanti, jotta yksittäiset ihmiset voivat hyödyntää valinnanvapauttaan.

Allianssin valinnanvapautta hoito- ja hoiva-alalla edistävät uudistukset ovat sen vuoksi erityisen tärkeitä suomenkielisille. Yhä useammissa kunnissa käyttöön otettu valinnanvapauslaki (Lagen om valfrihetssystem, LOV) on helpottanut huomattavasti erikielisten yksityisten vaihtoehtojen valitsemista. Myös monissa porvarillisten puolueiden johtamissa maakäräjissä käyttöön otetut hoitomuodon valintaa helpottavat uudistukset perustuvat kolmeen edellä mainittuun periaatteeseen.

Koko tämän järjestelmän uhkana on kuitenkin se, että vasemmistoblokki haluaa poistaa hoidonantajien sijoittautumisvapauden. Vasemmistoblokki sanoo, että maakäräjien/aluehallintojen on pystyttävä ”ohjaamaan resursseja ja sijoittautumisia sinne missä niitä eniten tarvitaan”. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että maakäräjien poliitikot ja virkailijat päättävät, mille hoidonantajille annetaan mahdollisuus toimia. Tämä heikentää vähemmistöille suunnattujen vaihtoehtojen asemaa. Me haluamme sen sijaan antaa enemmän valtaa yksittäiselle potilaalle, jotta hän voi halutessaan valita hoitoa omalla äidinkielellään.

4 Vanhusten oikeuksien vahvistaminen

4.1 Valinnanvapautta myös iäkkäille

Kun ihminen vanhenee ja hänen muistinsa heikkenee, hän usein unohtaa muut kielet kuin äidinkielensä. Jos ruotsin kielen unohtaneen suomalaisvanhuksen hoitopaikassa ei ole suomea puhuvaa henkilöstöä eikä muita suomentaitoisia asukkaita, hän joutuu täydelliseen kielelliseen eristyneisyyteen, mikä aiheuttaa suurta inhimillistä kärsimystä. Tällainen vanhustenhoito on epäinhimillistä.

2–3 prosenttia Ruotsin vanhuksista puhuu suomea ensimmäisenä kielenään, ja ruotsinsuomalaisen väestön demografisesta rakenteesta johtuen suomenkielisten vanhusten osuus kasvaa tulevaisuudessa voimakkaasti. Suomenkielisten vanhustenhuoltopalvelujen kysyntä kasvaa sen vuoksi nopeasti. Sosiaalihallituksen jo kesäkuussa 2001 laatimasta

raportista kävi ilmi, ettei vanhustenhuollon sovittamisen eri kohderyhmille tarvitse merkitä kovinkaan suuria lisäkustannuksia.

Ajankohtainen tapaus vanhustenhuollossa osoitti selvästi, ettei yksittäisten vanhusten ja heidän omaistensa ole kovinkaan helppoa vaikuttaa omaan tilanteeseensa ja valita asumismuotoa omien toiveidensa ja tarpeidensa perusteella. Kansanpuolue suhtautuu tähän ongelmaan hyvin vakavasti.

Suomenkielisten vanhusten oikeuksia on vahvistettava monin erilaisin toimin. Tärkeintä on vahvistaa entisestään yksilöiden valinnanvapautta vanhustenhuollossa ja kannustaa yksityisten vaihtoehtojen perustamista. Valinnanvapauslakia on sovellettava kaikissa kunnissa ja sen käyttö on tehtävä pakolliseksi. Haluamme myös julkisen sektorin aktiivisemmin tarjoavan suomenkielisille vanhuksille suomea osaavaa henkilöstöä. Haluamme myös saada yhä useammat kunnat tekemään yhteistyötä voidakseen tarjota vanhustenhuoltoa suomeksi ja muilla kielillä.

Valinnanvapaus, sijoittautumisvapaus ja tiiviimpi yhteistyö antavat koko maan asukkaille paremmat mahdollisuudet valita vanhustenhuoltopalveluja, joissa on suomenkielistä henkilöstöä. Myös tällä alueella on kuitenkin uhkana vasemmistoblokin uhkaus poistaa yksityisten vanhustenhuoltopalvelujen sijoittautumisvapaus.

Kansanpuolueen hyvinvointimalli, joka puoltaa hoitopalvelujen rahoittamista verovaroilla ja antaa yksilöille mahdollisuuden itselleen sopivan hoitomuodon valitsemiseen, siirtää vallan poliitikoilta ja hallintoyksiköiltä yksittäisille ihmisille. Valinnanvapauden kasvaessa yksilöiden on helpompi halutessaan valita omakielisiä vanhustenhuoltopalveluja. Lisäksi vanhuksille on tarjottava mahdollisuus saunomiseen, jos he sitä toivovat!

4.2 Hyvä tiedotus

Kun yksilöillä on oikeus itse valita omat vanhustenhuoltopalvelunsa, kuntien ja yksityisten toimijoiden on tiedotettava paremmin esimerkiksi toiminnan kieliprofiilista. Tämä on hyvä asia. Vanhustenhuoltoa tarvitsevien on saatava tietoa siitä, missä julkisissa ja yksityisissä vanhustenhuoltoyksiköissä on suomenkielistä henkilöstöä. Kunnissa tämä tulee nähdä luonnollisena osana kuntalaisille tarjottavaa palvelua. Yksityisille toimijoille puolestaan on selvä kilpailuetu, jos ne pystyvät tarjoamaan suomea tai muita vähemmistökieltä puhuvaa henkilöstöä.

Kuntien on jo tällä hetkellä tiedotettava asukkaille kunnassa toimivista suomenkielisistä päiväkodeista ja kouluista. Myös tämän velvoitteen toteutumista on seurattava. Me liberaalit puolustamme yksilöiden oikeutta tiedonsaantiin, valinnanvapauteen ja sijoittautumisvapauteen. On kyse kuluttajien vallasta. Yksilön oikeus saada tietoa vaihtoehdoista ja valinnanvapauden vahvistaminen parantavat vanhusten mahdollisuuksia vaikuttaa omaan tilanteeseensa.

Kansanpuolue on jo kauan pyrkinyt saamaan kuntia pestaamaan kunnallisia vanhusasiamiehiä, jotka voivat auttaa vanhuksia ja heidän omaisiaan hoito- ja hoivapalveluihin liittyvissä asioissa. Haluamme kannustaa yhä useampia kuntia perustamaan tällaisia virkoja. Vanhusasiamiehillä tulee olla myös vähemmistökielten osaamista, jotta he voivat auttaa vanhuksia ja heidän omaisiaan myös suomenkielisiin hoito- ja hoivapalveluihin liittyvissä asioissa.

4.3 Yhteistyö kuntien välillä

Haluamme kannustaa kaikkia kuntia tekemään yhteistyötä erikielisten vanhustenhuoltopalvelujen tarjoamiseksi. Kuntien on jo nyt mahdollista tehdä yhteistyötä hoito- ja hoivapalvelujen tarjoamiseksi vähemmistökielillä, mutta tätä yhteistyötä on lisättävä. Hyvänä esimerkkinä tästä voidaan mainita Upplands Väsbyn ja Sigtunan kuntien yhteiset suomenkieliset vanhustenhuoltopalvelut.

Joissakin kunnissa ei ole mahdollista järjestää erikielistä vanhustenhuoltoa kunnan eikä yksityisyritysten toimesta. Haluamme näissä tapauksia kannustaa kuntia ostamaan nämä palvelut muilta kunnilta. Haluamme kuntien löytävän pitkäaikaisia ratkaisuja, jotta hoitopaikkojen kehittämien ei tyrehtyisi, vaikka kunnassa ei jonakin aikana olisikaan suomenkielisiä vanhuksia. Haluamme myös kannustaa kuntia kehittämään strategioita, joiden avulla ne voivat varmistaa kieliosaamisen jatkuvuuden erityisissä vanhustenhuoltopalveluissa.

Sosiaalipalvelulakiin vuodenvaihteessa tehdyn muutoksen myötä on kaikki mahdollisuudet varmistaa, että henkilöstön erityistä kieliosaamista tarvitseville vanhuksille voidaan sitä myös tarjota. Jotkut oikeustapaukset osoittavat kuitenkin, etteivät yksittäiset ihmiset aina saa tahtoaan läpi. Aiomme seurata näiden oikeustapausten käsittelyä korkeammissa oikeusasteissa. Jos oikeuskäytäntö osoittaa, etteivät yksilöt saa heille lainsäädännössä tarkoitettuja mahdollisuuksia, olemme valmiit tarkistamaan lainsäädäntöä.

Haluamme myös antaa Sosiaalihallitukselle tehtäväksi levittää kuntiin ja vanhustenhuollon toimijoille tietoa erilaisista myönteisistä esimerkeistä, jotka osoittavat, miten erikielisiä vanhustenhuoltopalveluja voidaan järjestää.

5 Ruotsin media- ja kulttuuritarjontaa myös suomeksi

Kansanpuolueen mielestä vähemmistöille tarjottava mediatila on osa julkisten tiedotusvälineiden ydintehtävää, koska kohderyhmä on usein liian pieni, jotta toiminta voisi olla markkinataloudellisesti kannattavaa. Tätä tarvetta korostetaan erityisesti myös Euroopan neuvoston vähemmistökielisopimuksessa. Puollamme julkisissa tiedotusvälineissä esitettävien lähetysten tarjoamista suomeksi ja muilla vähemmistökielillä.

Haluamme myös, että kulttuurialueen aikakauslehtituessa otetaan huomioon se tosiasia, että Ruotsissa on virallisesti tunnustettuja kansallisia vähemmistöjä. Haluamme tarkastella lähemmin erilaisia ideoita vähemmistökielisten medialähetysten lisäämiseksi, samalla kun olemme sitä mieltä, ettei kulttuurisektorin avustusten jakamista tule ohjata liian yksityiskohtaisesti poliittisin perustein.

Kun laatukulttuuria levitetään Ruotsista ulkomaille (esimerkiksi Ruotsin instituutin toiminnan kautta), tarjonnan tulee tietenkin sisältää myös suomeksi tai muilla vähemmistökielillä tuotettua kulttuuria.

6 Suomenkielen tunnustaminen perustuslaissa

Saamelaisten asema alkuperäiskansana kirjoitetaan Ruotsin hallitusmuotoon vuodenvaihteessa 2010/11. Se on periaatteellisesti tärkeä ilmaus ja samalla tunnustus siitä, ettei Ruotsi ole koskaan ollut kulttuurillisesti ja kielellisesti yhtenäinen maa. Samasta syystä on toivottavaa korostaa Ruotsin viiden kansallisen vähemmistön ja vähemmistökielen asemaa mainitsemalla ne nimeltä Ruotsin hallitusmuodossa. Se myös antaisi Ruotsin

vähemmistöpolitiikalle sen perustuslaillisen ankkuroinnin ja pitkäjänteisyyden, joka siltä on aikaisemmin puuttunut.

Hallitusmuodon tavoitepykälässä (1. luvun 2. §) mainitaan ”etnisten, kielellisten ja uskonnollisten vähemmistöjen mahdollisuudet”. Etnisillä vähemmistöillä ei tarkoiteta samaa kuin kansallisilla vähemmistöillä, vaan tässä pykälässä tarkoitetaan myös muita ja sinänsä tärkeitä asioita, esimerkiksi maahanmuuttajien mahdollisuuksia säilyttää oma kulttuuriyhteisyytensä uudessa kotimaassaan. Kansalliset vähemmistöt ja vähemmistökielet ansaitsevat tulla mainituiksi yhteisessä perustuslaissamme.

Suhtaudumme hyvin myönteisesti siihen, että saamelaisten asema korostuu Ruotsin hallitusmuodossa. Kansanpuolueen mielestä Ruotsin perustuslaissa tulisi seuraavaksi tunnustaa myös maamme viisi kansallista vähemmistöä ja vähemmistökieltä.